

СТАНОВИЩЕ

за

дисертацията на Аврора Валентинова Андреева
„Невербалната комуникация като философски проблем. Езикът на
танца. ”

за присъждане на научната и общообразователна степен „доктор”

от

д.ф.н. Правда Спасова, професор в катедра „Психология на
изкуството, художествено образование и общообразователни
дисциплини” на НХА

В наши дни, когато често се говори за визуален обрат в
културата, темата на дисертацията на Аврора Андреева е актуална в
опита си да изследва възможностите за невербална комуникация
посредством изкуството и по-специално потенциала на танца като
комуникационен инструмент.

Дисертацията е с обем 250 страници, от които авторски текст
225с., организиран в три глави, увод, заключение. Останалата част са 6
приложения и богата библиография на български, руски, немски и
английски език, което свидетелства за амбицията на докторантката да
представи многостранно и изчерпателно проблематиката, свързана с
така наречения „език на танца”.

Заявка за изчерпателност се демонстрира още в първа глава,
която започва с разискване на самата идея за комуникацията в
древността и в отликите между източната и европейската културна

традиция относно понятия като вербалност и начин на общуване. Тук е демонстрирана широка философска култура, но все пак у мен остана усещането за известна арбитраност при избора на реферираните мислители. Например сред авторите, изследващи началото и произхода на езика е анализиран Дидро, чиито принос към тази проблематика не е особено богат, но дори не се споменават основополагащи произведения по въпроса като „Новата наука” на Джовани Батиста Вико с поредните ѝ допълващи издания.

Втора глава „Преди и отвъд думата – върху невербалната комуникация и сложността от пределите на езика”. На английски втората част на заглавието - „the puzzling limits of language” - изразява по-ясно интенциите на авторката да разглежда тялото като комуникационно средство, способно да допълни „вербалния израз при ежедневието акт на общуване” чрез разглеждане на тялото като инструмент, посредством който изразяваме и споделяме смисли и емоции. Тази глава намирам за най-успешна в труда на Аврора Андреева, тъй като в нея добре са преплетени философски идеи, свързани със същността на човешката природа и изграждането на индивидуална идентичност с изследването на различни начини за комуникиране на тази идентичност и акцент върху естествената способност за пластична изразителност на нашето тяло. Ценно тук ми се струва осъзнаването, че все пак, въпреки креативната възможност и символиката на корпоралните знаци, то тя не може да се сравнява с възможностите на интелекта в боравенето му с вербални понятия. Тази констатация обаче като че е направена мимоходом и по-нататък не се имат предвид нейните консеквенции.

Оценката ми за трета глава, в която се обосновава основната теза на дисертацията за танца като език е амбивалентна. От една страна, считам че е удачно извеждането на танца като изкуство от теориите за изкуството като игра, въпреки че бих искала там да беше посветено повече внимание на Шилеровата трактовка в нейното схващане за играта като иманентно човешка в нейната свързаност със свободата, явяваща се най-висша проява на духа. От друга – разглеждането на естетическите теории за езика на изкуството, както и херменевтичния прочит на изкуството като комуникация, се нуждаят от задълбочаване. Ако това беше направено, подозирам че щеше да излезе на яве необходимостта в заглавното изречение „езикът” на танца да бъде поставен в кавички, защото способността на изкуството да комуникира смисли не може да се отъждестви с функционалността на общуването чрез думи от един или друг (дори и далеко-източен) език, зад които стоят логическите рамки на определени понятия. Още по-малка става тази възможност, ако се ограничим до символи и знаци: – няколкото емоционално натоварени послания, които могат да се отправят чрез съответно позициониране на ръката, държаща ветрило едва ли могат да се състезават с експресията на вербалната любовна кореспонденция.

Що се отнася до общия проблем за изкуството - а то е родовото понятие на танца – като комуникация, щях да бъда доволна да прочета някакъв опит за анализ на естетическата комуникация. Защото тя, за разлика от всекидневното общуване, нарочно се стреми към многопластовост и двусмисленост, което пък дава основания за херменевтичния акцент върху интерпретацията при опита за оценка на артефактите.

Разбирайки привързаността на авторката към темата и желанието ѝ да утвърди многостранните възможности на танцовото изкуство, сред които е да се комуникира невербално, аз все пак настоявам за по-внимателно боравене с езика на вербално ниво. В един научен текст се изисква точност и яснота, а те на места липсват в тази дисертация. За да не бъде голословна: на с. 140 се говори за “initial eidos” на танца и може само да се гадае какво се има предвид, а на с. 161 ни се казва, че Гадамер следва Шилеровата идея “of the arts incorporating something in a play” и дотам – читателят трябва да проучи и двамата споменати автори, за да достигне евентуално до смисъла на това лаконично твърдение.

Все пак, посочените от мен недостатъци на дисертацията са преодолими, съветите ми за задълбочаване на анализа също са изпълними. Ето защо, считам че критиките ми към текста не са основание за негативна оценка на цялостния труд на Аврора Андреева. Напротив, мисля че текстът има новаторски и приносен характер, адекватно отразен в самооценката на Андреева. Авторефератът също отразява достойнствата на работата, а приложенията са информативни и спомагат за разбиране на ангажираността на авторката към темата.

Ето защо, декларирайки, че нямам общи публикации и изследвания с докторантката, приканвам уважаемото жури да се присъедини към оценката ми, че дисертацията „Невербалната комуникация като философски проблем. Езикът на танца.” покрива критериите за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”.

Правда Спасова